

รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพัฒนาพิเศษ
ภาคตะวันออก กรณีศึกษา ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง
Management Model of Cultural Tourism Community in the Eastern
Economic Corridor: A Case Study of the Paknam Prasae Community,
Rayong Province

สมเกียรติ พันธธรรม* และชิตพล ชัยมะดัน
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

Somkiat Phantam* and Chittapol Chaimadan
Graduate School of Public Administration, Burapha University

Received: March 20, 2020

Revised: April 23, 2020

Accepted: April 30, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง 3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ที่เหมาะสมกับชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง เป็นการวิจัยแบบวิธีผสม โดยศึกษาสภาพปัจจุบัน ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากวิเคราะห์เนื้อหา ดำரா เอกสาร บทความวิจัย และสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมความสัมพันธ์ของข้อมูล การศึกษาปัจจัยความสำเร็จด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็นสำคัญ จากนั้นวิธีวิจัยเชิงปริมาณศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 371 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์หาความสอดคล้อง และเสนอรูปแบบ โดยการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์ จากการศึกษาพบว่าสภาพปัจจุบันมีศักยภาพในการดึงดูดการท่องเที่ยวมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และมีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 8 ด้าน และรูปแบบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผนการขับเคลื่อนและการบูรณาการร่วมกันในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค ในปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารจัดการทั้ง 8 ด้าน ผ่านการมีส่วนร่วมขององค์กรสนับสนุน หน่วยดำเนินการ และหน่วยงานกำกับดูแลภายใต้ศักยภาพการท่องเที่ยว วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์

ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรวมทั้งการติดตามประเมินผล

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนปากน้ำประแส

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the current conditions of cultural tourism. 2) to study the success factors in managing cultural tourism communities and 3) to propose a management model for cultural tourism community in the Eastern Economic Corridor which was suitable for Paknam Prasae community, Rayong province. The mixed research method was employed for this study. The study of current conditions using the qualitative research methodology was conducted through the content analysis of textbooks, documents, research articles and related publications as well as gathering data relationships. The success factors using the qualitative research was explored by interviewing 10 key informants to analyze the content of important issues. The quantitative research methodology was employed to examine the opinions of 371 samples by using a questionnaire and the data was analyzed by the descriptive statistics. Then, both parts of the results were analyzed to explore consistency and propose the format through the group discussion with 12 experts to derive the completed format of management model. The research findings revealed that the current conditions had the potential to attract and support tourism and the management of tourism destinations currently existed. The success factors of management consisted of 8 aspects and the management style consisted of planning, driving and integrating together at the regional, provincial, and regional levels. The eight management success factors should be adopted to implement through the participation of supporting organizations, operating units and regulatory agencies under the potential of tourism, ways of life, cultural identity, the direction of cultural community tourism development and cultural tourism resources as well as monitoring and evaluation.

Keywords: Management Model, Cultural Tourism Community, Paknam Prasae Community

บทนำ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยจากแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ประเด็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผสานกับความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตเพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้าน

การท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรมความต้องการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560-2564 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานและแก้ไข้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และระหว่างประเทศ รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาภาคบริการและการท่องเที่ยว โดยดำเนินการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิต และ Thailand's National Strategy for the Year 2018-2037 (2018) ได้กำหนดให้การท่องเที่ยวอยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย และใช้ประโยชน์จากข้อมูล และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจ และความหลากหลายของการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อผลิตภัณฑ์ชุมชน และเศรษฐกิจต่อเนื่อง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดยคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบนิเวศ และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อกระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่ชุมชนและเมืองอย่างทั่วถึงและยั่งยืน และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ชุมชนปากน้ำประแส ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำประแส อำเภอกกลง จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและหลากหลายได้รับการคัดเลือกเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมื่อปี พ.ศ. 2560 ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ประกอบกับพื้นที่จังหวัดระยองได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (The Eastern Economic Corridor Act B.E., 2018) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทันสมัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมมีศักยภาพสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน และพัฒนาเมืองให้มีความทันสมัยระดับนานาชาติ มีอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการจัดประชุม โดยเน้นการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ และเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ที่ต้องการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงต้องการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีศักยภาพสามารถแข่งขันในระดับสากล และเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่ยั่งยืนตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)

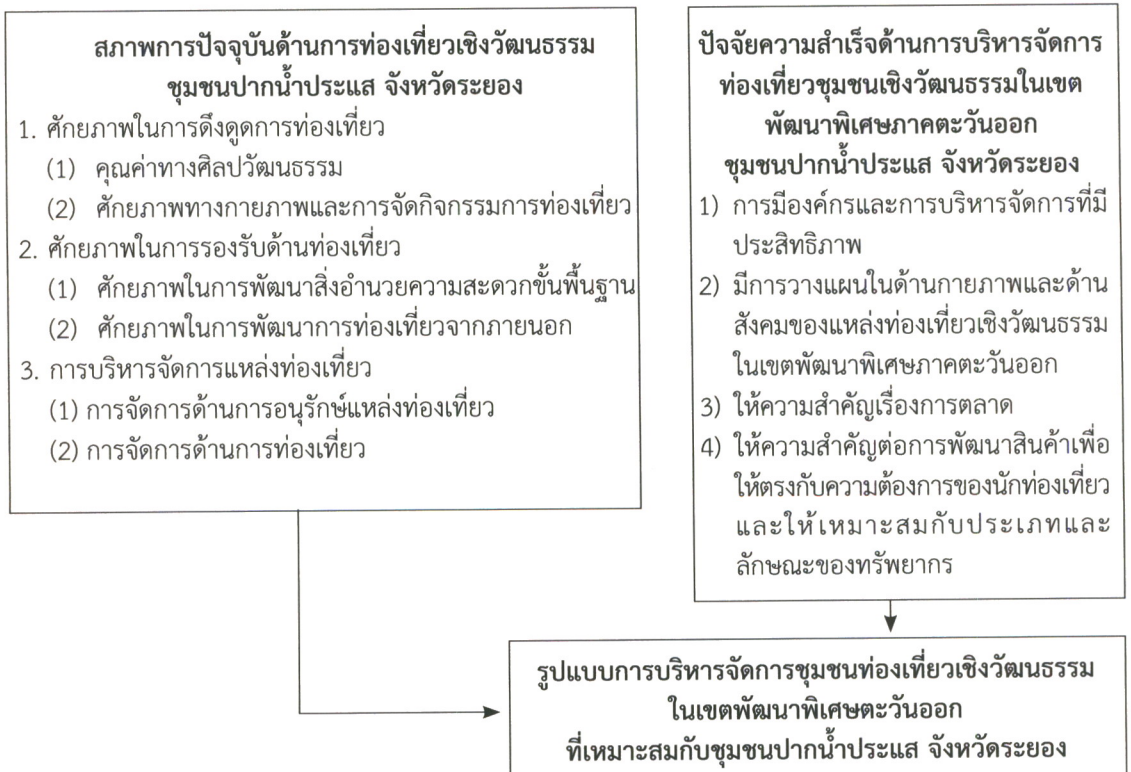
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่เหมาะสมกับชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสาร โดยการประมวลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่เหมาะสมกับชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง โดยศึกษาจากตำรา บทความ หนังสือ วารสาร รายงานการวิจัย และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการศึกษาที่อิงตามวัตถุประสงค์ แล้วสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด โดยนำกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2549) ที่ได้จัดทำคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึก และการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี โดยคำนึงถึงชุมชนเจ้าของท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และนักท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวกับในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่ดำเนินการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้เป็นระบบและสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากหลักการและแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาแสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

การออกแบบวิธีการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพควบคู่ไปในเวลาเดียวกันกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากทั้งสองวิธีการมาอภิปรายผลร่วมกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selecting) เพื่อใช้สำหรับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ และองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษ ภาคตะวันออกของชุมชนปากน้ำประแสจำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลตำบลปากน้ำประแส นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสภาวัฒนธรรมจังหวัดระยอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน นักท่องเที่ยว ตัวแทนผู้ประกอบการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง และการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้านประมงชุมชน และด้านผู้นำชุมชน

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในชุมชนปากน้ำประแสจังหวัดระยอง จำนวน 5,090 คน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 ระดับเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 371 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ข้อมูลด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนปากน้ำประแส รวมถึงศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนปากน้ำประแสจังหวัดระยองซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามแบบของ Likert 5 ระดับ โดยกำหนดค่าน้ำหนักดังนี้ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด 4 หมายถึง ระดับมาก 3 หมายถึง ระดับปานกลาง 2 หมายถึง ระดับน้อย และ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ที่สร้างเสร็จแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาประเด็นที่สอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแต่ละข้อไปหาดัชนีความสอดคล้อง IOC ซึ่งพบว่า มีค่า IOC โดยรวมเท่ากับ 1.00 ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จึงถือว่าโดยผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบคำถามที่สร้างเสร็จแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแต่ละข้อไปหาดัชนีความสอดคล้อง IOC โดยผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้มีความชัดเจน แล้วนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนชุมชนปากน้ำ จังหวัดระยอง จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Reliability) หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามเท่ากับ .947

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยประสานวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนัดหมาย สถานที่ สัมภาษณ์ เมื่อถึงวันสัมภาษณ์มีการกล่าวแนะนำตัวเองพร้อมผู้ร่วมสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นในบรรยากาศที่เป็นกันเอง บันทึกเสียงและจดบันทึก ใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 30 นาที ต่อ 1 คน ร่วมกับการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน โดยใช้เวลา 3 ชั่วโมงในการประชุมเชิงปฏิบัติการในการสนทนากลุ่มข้างต้น

การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งหนังสือถึงวัฒนธรรมจังหวัดระยอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ส่งแบบสอบถาม จำนวน 371 ชุด ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ณ ระดับนัยสำคัญ .05 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 และระดับเชื่อมั่นร้อยละ 95 ตามหลักการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane หลังจากนั้นได้นัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการรับแบบสอบถาม นำไปตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำไปใช้การวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาตำรา เอกสาร บทความวิจัย และสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมความสัมพันธ์ของข้อมูลตามประเด็นการสัมภาษณ์ในรูปของการพรรณนา เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง เพื่อหาปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D)

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์หาความสอดคล้อง เพื่อสรุปปัจจัยด้านการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแสให้ครบถ้วนและนำมาสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

การสร้างและประเมินผล

การสร้างและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

ผู้วิจัยได้ยึดหลักการจำแนกรูปแบบของ Keeves (1988) ที่เรียกว่า รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) มาเป็นกรอบโครงสร้างรูปแบบ โดยนำเอาผลการศึกษาระดับคุณภาพ และเชิงปริมาณมาวิเคราะห์สังเคราะห์ ประมวลเป็นร่างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง จากนั้นประเมินรูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์

ผลการศึกษา

การวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง พบว่า

1.1 ศักยภาพในการดึงดูดการท่องเที่ยว

1.1.1 คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1) มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ อนุสรณ์เรือรบหลวงประแส เส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจากบ้านทะเลน้อยไปประแสกองบินต้นตะเคียนคู่ วัดตะเคียนงาม อายุกว่า 500 ปี ศาลเจ้า จำนวน 5 แห่ง ชุมชนบ้านเก่าริมน้ำประแส อุทยานเรือสะพานปากน้ำประแส และบ้านพิพิธภัณฑสถานประแส

2) มรดกทางวิถีชีวิตและระบบนิเวศ ได้แก่ อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ คือ ก๋วยเตี๋ยวผัดเปรี้ยวหวาน หอยปากเปิด เทศกาลกินเจ ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ ในเดือนพฤศจิกายน หรือขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี และทุ่งโปรงทองที่เป็นวิถีระบบนิเวศที่อนุรักษ์และสวยงามอีกด้วย

1.1.2 ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากน้ำประแส มีศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาด และปลอดภัย มีกิจกรรมการท่องเที่ยวดึงดูดนักท่องเที่ยวอีกมากมายและหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางน้ำที่เยี่ยมชมสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนเก่าแก่มริมน้ำประแส เช่น เส้นทางการท่องเที่ยวทั้งทางน้ำนั่งเรือล่องแม่น้ำประแสชมหมู่บ้านประมงสองฝั่ง ชมเหยี่ยวแดง ส่วนกิจกรรมทางบกที่ชมแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม จากของดีที่เป็นมนต์เสน่ห์ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากน้ำประแส ได้พัฒนาต่อยอดโดยการนำเอาทุนวัฒนธรรมดังกล่าวที่มีคุณค่ามาเพิ่มเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนปากน้ำประแสในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น นั่งสามล้อหรือรถสองแถวชมอาหารพื้นบ้าน ไหว้สักการะศาลกรมหลวงชุมพรฯ อนุสรณ์เรือรบหลวงประแส ชมถนนคนเดินตลาดเก่าริมน้ำประแสชมทุ่งโปรงทองและป่าชายเลนที่สวยงามพร้อมกับร่วมกิจกรรมการทอดผ้าป่ากลางน้ำในเดือนพฤศจิกายน หรือขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12

1.2 ศักยภาพในการรองรับด้านท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1.2.1 ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน

ขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากน้ำประแส มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

- 1) มีสถานที่จอดรถบัส
- 2) มีเส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก และปลอดภัย
- 3) มีสะพานปากน้ำประแส ยาว 2 กิโลเมตร เพื่อชมวิิวทิวทัศน์สองข้างที่สวยงาม
- 4) มีสัญลักษณ์ ข้อความ การสื่อสารและแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้

ทราบถึงแหล่งท่องเที่ยว

1.2.2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

1) มีภาคทุกภาคให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน และเตรียมรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาพื้นที่ใน EEC

2) มีการดูแลเอาใจใส่ของคนในพื้นที่ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

3) มีโสมสเคย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ผ่านมาตรฐานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

1.3 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

1.3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว สรุปลได้ ดังนี้

1) มีการจัดการให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์ สัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ รากเหง้าของชุมชนโดยมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

2) ให้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน เสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

3) ชุมชนปากน้ำประแส มีอัตลักษณ์ทั้งด้านประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของชุมชนที่เก่าแก่ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ และสื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้ามาสัมผัสความเป็นเสน่ห์ของชุมชนปากน้ำประแส

1.3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว สรุปลได้ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วม โดยให้คนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมคิด ร่วมวางแผนในทุกมิติในการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2) การพัฒนาบุคลากรในชุมชน อยากรให้หน่วยงานภายนอกมาช่วยให้ความรู้ วางแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีความเชื่อมั่นว่าชุมชนสามารถดำเนินการได้

3) งบประมาณในการดำเนินงานด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลปากน้ำประแสมีน้อยไม่สามารถที่จะทำเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ทั้งหมด

4) หน่วยงานเชิงนโยบายระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกันในการลงไปดำเนินงานในพื้นที่

5) การดำเนินงานรองรับเกี่ยวกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ชุมชนปากน้ำประแส ยังไม่มีใครให้การสนใจเพราะขาดความรู้ว่าเมื่อ EEC เข้ามาแล้วเขาจะต้องทำอะไรเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จึงอยากให้หน่วยงานภาครัฐมาให้ความรู้เกี่ยวกับ EEC และกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้เตรียมการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

2. ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง จากการบูรณาการผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สามารถสรุปปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ 8 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุมชนปากน้ำประแส มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยววิถีชนบท แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเสน่ห์ของชุมชน และมีทุนทางวัฒนธรรมที่เอื้อส่งเสริมการท่องเที่ยว อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เกิดรายได้กับชุมชน ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2 ด้านกระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนปากน้ำประแส นอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญแล้ว ยังพบว่า ชุมชนปากน้ำประแสยังมีสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่โดดเด่นเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี อาทิ ปากน้ำประแส หุ่นโปรงทอง ซึ่งเป็นสิ่งมหัศจรรย์หาดูยาก ประกอบกับป่าโกงกาง ซึ่งเป็นป่าชายเลนที่มีความสมบูรณ์ทางชีวภาพอยู่ ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องวางแผนร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมทั้งประชาชนสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวทราบแนวทางปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวางแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค ให้มีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำประแสอย่างหนึ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความมั่นคงและยั่งยืน โดยประชาชนจะต้องปรับความคิด (Mindset) ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของชุมชน โดยเริ่มจากการมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน การปฏิบัติ การรับผิดชอบ และร่วมรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน นอกจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแล้วต้องอาศัยการแสวงหาส่วนร่วมจากหน่วยงานและบุคคลภายนอกชุมชน ทั้งระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค รวมถึงระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการทำงานมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

2.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมการตลาดกำลังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการประกอบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งจากข้อมูลที่ค้นพบด้านการส่งเสริมการตลาดชุมชนปากน้ำประแสมีความสำคัญด้านการส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการตลาดที่ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ทางช่องทางสื่อสารที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัยในปัจจุบันมาช่วยในการประชาสัมพันธ์ และประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น เครือข่ายสังคม (Social Network) หรือ แอปพลิเคชัน ไลน์ (Line) ในรูปแบบของ “อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง” หรือที่เรียกว่า Internet of Things (IoT)

2.5 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการนำเอารากเหง้าของเก่าแก่ดั้งเดิมที่เป็นมรดกศิลปวัฒนธรรม และมรดกวิถีทางวัฒนธรรมมาพัฒนาต่อยอดจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยว เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เรียนรู้ ได้สัมผัส เข้าร่วมกับกิจกรรมในชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และมีความสุขกับการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนปากน้ำประแสมีทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวอยู่จำนวนมาก แต่ต้องใช้หลักการบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว ให้น่าสนใจ และดึงดูดนักท่องเที่ยวแต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้

2.6 ด้านบริการท่องเที่ยว ปัจจัยการบริหารจัดการด้านบริการท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส มีการบริการนักท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ ทางบก คือ บริการท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตริมน้ำ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทางน้ำ คือ บริการนักท่องเที่ยวชมเสน่ห์ชุมชนบ้านเก่า ริมน้ำ ซึ่งการบริหารจัดการด้านบริการท่องเที่ยวของชุมชนปากน้ำประแสให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องพัฒนาบุคลากรทั้งภายในและนอกชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในทุกมิติของการบริการท่องเที่ยว

2.7 ด้านการให้ความรู้และจิตสำนึก ปัจจัยความสำเร็จการบริหารจัดการด้านการให้ความรู้และจิตสำนึก เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ประชาชนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกชุมชน จะต้องตระหนักโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความรู้บุคลากรชุมชนปากน้ำประแสจะต้องมีความรู้ ทั้งในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความมั่นคง และยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวที่คงรักษาไว้ ซึ่งการอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ชุมชนควรกำหนดกติกา กฎเกณฑ์ ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจให้คนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนนักท่องเที่ยวได้ตระหนักและรับรู้ร่วมกัน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ชุมชนปากน้ำประแสได้มีการเตรียมการรองรับเรื่องนี้ในระดับหนึ่งทั้งในการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลปากน้ำประแส

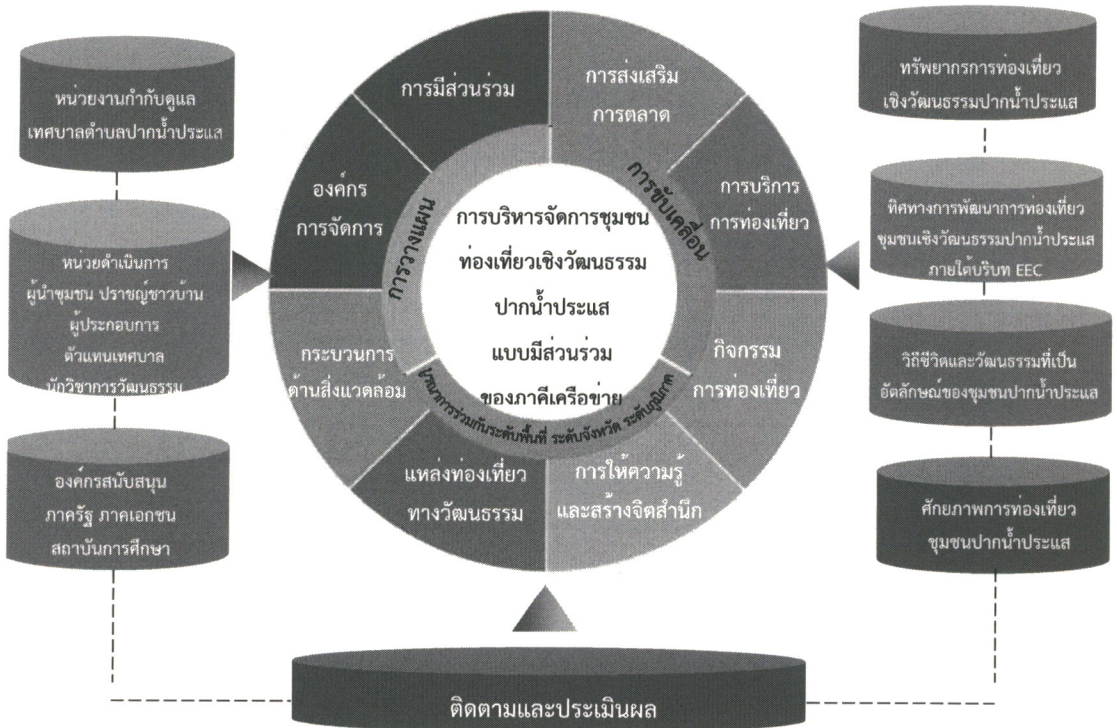
2.8 ด้านองค์การจัดการ ปัจจัยความสำเร็จด้านองค์การจัดการเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากน้ำประแสขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย และทิศทางที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพองค์การจัดการที่พบในชุมชนปากน้ำประแสที่มีความเข้มแข็ง คือ เทศบาลตำบลปากน้ำประแส คนในชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ในรูปแบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมแบบบูรณาการความร่วมมือด้วยกัน

ส่วนผลการวิจัยเชิงปริมาณด้านความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ที่มีต่อการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง พบว่า การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีองค์กรและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ด้านการวางแผนในด้านกายภาพ และด้านสังคมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ด้านความสำคัญเรื่องการตลาด และด้านความสำคัญต่อการพัฒนาสินค้าเพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและให้เหมาะสมกับประเภทและลักษณะของทรัพยากร พบว่า ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความสำคัญเรื่องของการตลาด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71 รองลงมา ด้านการมีองค์กรและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 และอันดับสุดท้าย ด้านความสำคัญต่อการพัฒนาสินค้าเพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและให้เหมาะสมกับประเภทและลักษณะของทรัพยากร อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75

3. รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่เหมาะสมกับชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญ 8 ด้าน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

การส่งเสริมการตลาด กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การบริการท่องเที่ยว การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกและองค์การการจัดการ ซึ่งจากการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการ โดยเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายร่วมกันขององค์กร การจัดการ ส่วนองค์กรในการกำกับดูแล คือ เทศบาลตำบลปากน้ำประแส โดยหน่วยงานที่ดำเนินการของชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการในชุมชน ตัวแทนเทศบาล นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และองค์กรสนับสนุน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถาบันการศึกษา โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมของภาคเครือข่ายและการบูรณาการร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด และระดับภูมิภาค โดยมีการวางแผนและขับเคลื่อน รวมทั้งการติดตามและประเมินผล ภายใต้การบริหารจัดการที่ครอบคลุมปัจจัยทั้ง 8 ด้าน ทั้งนี้ การวางแผนและขับเคลื่อนดังกล่าว ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้บริบทที่เหมาะสมกับชุมชนปากน้ำประแส รวมถึงการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนปากน้ำประแสอย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพ

รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง พบว่า

1.1 ชุมชนปากน้ำประแส มีศักยภาพในการดึงดูดการท่องเที่ยว เพราะมีทุนทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่ดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทุนวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์ที่มีแหล่งเที่ยวในประเทศไทย พร้อมทั้งกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งทางน้ำ และทางบกเพื่อเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ในแผนย่อยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมที่ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมเชิงวัฒนธรรม ด้วยการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการบนฐานทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ แหล่งอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองมรดกโลก โบราณสถาน เมืองเก่า ย่านการค้า วิถีชีวิตลุ่มน้ำ อาหารไทย เป็นต้น

1.2 ชุมชนปากน้ำประแส มีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว โดยมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่นักท่องเที่ยวส่วนมากต้องการความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และความประทับใจในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่กำหนดให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ อาทิ ระบบคมนาคม และขนส่งให้เอื้อต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

2. ปัจจัยความสำเร็จด้านบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง พบว่า

2.1 ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุมชนปากน้ำประแส มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เกิดรายได้กับชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่กำหนดให้มีการบริหารจัดการสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมมาสร้างพัฒนาประเทศ สร้างความเจริญรายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Buakwan (2013) ที่พบว่าปัจจัยและองค์ประกอบของการจัดตลาดน้ำคลองแหเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างหนึ่งก็คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2 ปัจจัยด้านกระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนปากน้ำประแส มีการจัดการสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่โดดเด่นเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่กำหนดไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ด้านที่ 5 ด้าน การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดการบริการการท่องเที่ยว ให้แก่การสื่อสารและคมนาคมการพัฒนาระบบฐานข้อมูล และการสร้างเรื่องราวเพื่อบอกเล่านักท่องเที่ยว

2.3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำ ประสผ่านการณ์มีส่วนร่วมของคนในชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความมั่นคง และยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลปัจจุบันเกี่ยวกับการบูรณาการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ในลักษณะ ประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nandhavan Na Ayuddhaya (2008) ที่พบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง อย่างหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4 ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด โดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ทางช่องทางสื่อสารที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัยในปัจจุบัน เช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์มาช่วยในการประชาสัมพันธ์ และ ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 เกี่ยวกับ แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กำหนดให้มีการเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการและบุคลากร ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดทักษะ และความรู้ในธุรกิจตลาดห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวด้าน ออกแบบการสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยี การบริหารจัดการธุรกิจการตลาด เพื่อสร้างความแตกต่างและ โดดเด่นของสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ Kuirpai (2009) ที่พบว่า ปัจจัยทางการตลาดมีอิทธิพลมากที่สุดในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

2.5 ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำ ประสได้นำเอารากเหง้าของเก่าแก่ดั้งเดิมที่เป็นมรดกศิลปวัฒนธรรม และมรดกวิถีทางวัฒนธรรมมาพัฒนา ต่อ ยอดจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 เกี่ยวกับการนำเอาทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เมืองเก่า ย่านการค้า วิถีชีวิตลุ่มน้ำ สินค้าชุมชน อาหารไทยมาพัฒนา กิจกรรม และบริการรูปแบบใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว

2.6 ปัจจัยด้านบริการท่องเที่ยวมีการบริการนักท่องเที่ยวทั้งทางบก และทางน้ำ โดยมีการพัฒนา บุคลากรทั้งภายใน และนอกชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในทุกมิติของการบริการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการ และ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดทักษะ และความรู้เกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานของ การท่องเที่ยว เพื่อสร้างความแตกต่างและโดดเด่นของสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดการท่องเที่ยว

2.7 ปัจจัยด้านการให้ความรู้และจิตสำนึก เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายใน และนอกจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิธีการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความมั่นคง และยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็น มิตรกับสิ่งแวดล้อม และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่เกี่ยวกับการ พัฒนาทักษะฝีมือบุคลากรในภาคบริการและการท่องเที่ยว อีกทั้งโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก หรือ EEC (Eastern Economic Corridor) เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดระยอง การท่องเที่ยวชุมชน ก็เป็นสำคัญที่ได้กำหนดไว้ในแผนงานโครงการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ภายใต้แผนปฏิบัติการพัฒนา เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2560-2565 แต่ให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อมโยง

การท่องเที่ยวเกี่ยวกับ EEC จะมีทิศทางอย่างไร เพื่อชุมชนจะได้วางแผนรองรับได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับคำกล่าวของ Charoenporn (2019) ที่ว่า “EEC ที่จะเข้ามา หน่วยงานภาครัฐควรส่งคนที่มีความรู้ความเข้าใจเข้ามาช่วยให้ความเชื่อมั่นว่าถ้าต้องการทำอะไร เพื่อหน่วยงานเทศบาลทำแล้วไม่ไปเป็นอุปสรรคต่อ EEC เพราะสามารถดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน”

2.8 ด้านองค์การการจัดการ เป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากน้ำประแสขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย และทิศทางที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในรูปแบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมแบบบูรณาการความร่วมมือด้วยกันซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐ และหลักการบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันทำงานร่วมกันแบบประชารัฐ

3. รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่เหมาะสมกับชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

รูปแบบนี้ผู้วิจัยได้ยึดหลักการจำแนกรูปแบบของ Keeves (1988) ประเภทรูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษา แผนภูมิเพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดของปัจจัย และความสัมพันธ์ของปัจจัยของปรากฏการณ์นั้น ๆ มาเป็นกรอบโครงสร้างรูปแบบ ซึ่งรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จะเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาชุมชนปากน้ำประแส เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ภายใต้บริบทของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ภายใต้การดำเนินงานที่เป็นวงล้อ 2 วง วงล้อแรก เป็นปัจจัยความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากน้ำประแส จำนวน 8 ด้าน คือ ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านกระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม ด้านองค์การการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบริการการท่องเที่ยวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกนำไปสู่วงล้อที่สอง คือ การวางแผน การขับเคลื่อน และบูรณาการร่วมมือระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และเชื่อมโยงไปสู่ระดับประเทศ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญ ที่เป็นกลไกผลักดันปัจจัยการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากน้ำประแสไปสู่ความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยอาศัยองค์การการจัดการที่สำคัญ ได้แก่ หน่วยงานกำกับดูแล คือ เทศบาลตำบลปากน้ำประแสที่เป็นหลักสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนปากน้ำประแสโดยนำเอาปัจจัยการบริหารจัดการชุมชนปากน้ำประแสทั้ง 8 ด้าน มาเป็นประเด็นในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่กำหนด และหน่วยงานที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง คือ หน่วยงานดำเนินการในชุมชนปากน้ำประแส ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน ผู้ประกอบการ ตัวแทนเทศบาล และนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ซึ่งกลุ่มพวกนี้จะต้องนำเอาหลักการทรงงานหรือศาสตร์พระราชามาเป็นแนวทางปฏิบัติ พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เรื่อง การระเบิดจากภายใน และเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนามาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการมีพลังในการดำเนินการขับเคลื่อนงานโดยต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาทั้งในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ให้เกิดการดำเนินงานแบบบูรณาการเชื่อมโยงกันจากล่างสู่บนและบนสู่ล่าง ซึ่งการวางแผนการดำเนินดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนปากน้ำประแส วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปากน้ำประแส ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของปากน้ำประแส รวมทั้งทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำประแส ภายใต้บริบท EEC และสุดท้ายต้องมีการติดตามและประเมินผลว่ารูปแบบการบริหาร

จัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ว่ามีปัญหา อุปสรรคในมิติใด เพื่อนำวิเคราะห์ ทบทวน ปรับปรุงแก้ไข ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่เหมาะสมกับชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยองนี้สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนปฏิบัติการการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2560 – 2564 (The Eastern Economic Corridor Act, 2018)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การส่งเสริมการนำรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ไปใช้ในการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพ ต้องเริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมาย “ชุมชนปากน้ำประแสเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายใต้ EEC” และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การบูรณาการร่วมกันในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ซึ่งประกอบด้วยองค์กรในการจัดการที่สำคัญ ได้แก่ องค์กรในการกำกับดูแล คือ เทศบาลตำบลปากน้ำประแสองค์กรสนับสนุน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่ขับเคลื่อนการดำเนินงาน คือ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ตัวแทนเทศบาล และนักวิชาการวัฒนธรรม โดยต้องมีการทำงานร่วมกัน สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และบูรณาการเพื่อดำเนินงาน วางแผน และขับเคลื่อนร่วมกัน ในขอบเขตของการจัดการที่เป็นปัจจัยทั้ง 8 ด้าน ที่ประกอบด้วย ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้านกระบวนการ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการบริการท่องเที่ยว ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และด้านองค์การจัดการ เพื่อรองรับผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของประชากรปากน้ำประแสที่มีต่อการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เพื่อให้ชุมชนปากน้ำประแส มีศักยภาพและมีทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน โดยในการวางแผนเพื่อการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายใต้บริบทที่เหมาะสมกับชุมชนปากน้ำประแส เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปากน้ำประแสในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ควรนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแนวทางไปต่อยอด และพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากน้ำประแสให้มีคุณภาพ และเป็นแนวทางไปปรับใช้ส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน
2. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายในและนอกประเทศให้เพิ่มมากขึ้น
3. องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ควรนำข้อมูลจากกรณีศึกษานี้ไปพัฒนาต่อยอดชุมชนปากน้ำประแสให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

4. สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ควรนำข้อมูลนี้ไปเป็นแนวทางกำหนดทิศทางขับเคลื่อนการเชื่อมโยงภารกิจส่งเสริมการท่องเที่ยวของ EEC กับชุมชนปากน้ำประแสให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5. จังหวัดระยอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดควรนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้ไปเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

6. เทศบาลตำบลปากน้ำประแส ควรนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้มากำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในชุมชนปากน้ำประแส โดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการขับเคลื่อน และร่วมบูรณาการกับทุกภาคส่วนทั้งในและนอกชุมชนให้เกิดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน เกิดรายได้ให้กับชุมชน และประเทศชาติ

7. องค์กรภาคธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งระดับส่วนกลางและภูมิภาคควรนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชุมชนปากน้ำประแสผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่หลากหลาย เช่น ทางออนไลน์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อธุรกิจการท่องเที่ยวและเจ้าของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเพื่อการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน ชุมชนอื่นที่มีบริบทแตกต่างกัน

2. การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ชุมชนปากน้ำประแส เนื่องจากปัจจุบันมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้น หากมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะทำให้สามารถเตรียมมาตรการในการดำเนินงานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). **แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.

กฤษดา ชู่อภัย. (2552). **การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). **แผนภาพรวมเพื่อการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2560 - 2565**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก.

นราวดี บัวขวัญ. (2556). **รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตลาดน้ำคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- นาวิน เจริญพร. (2562, 20 ตุลาคม). สัมภาษณ์. ประกาศ เรื่องยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561, 14 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา.
- พระราชบัญญัติ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561. (2561, 14 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 34 ก.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2549). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว.
- สุดชีวัน นันทวัน ณ ออยุธยา. (2551). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง. รายงาน การศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Keeves P. J. (1988). **Education Research, Methodology, and Measurement: An International Handbook**. Oxford: Pergamon.
- World Tourism Organization. (2012). **Tourism 2020 Vision**. [Online]. Available: <http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1189/1189-1.pdf>. [2019, August 17].

Translated Thai References

- Buakwan, N. (2013). **Guidelines for Floating Market Managing for Cultural Tourism, Case Study: The Klonghae Floating Market, Hatyai District, Songkhla Province**, Doctor of Philosophy: Ph.D. thesis, Environmental Management Programs, Faculty of Environmental Management, Prince of Songkla University. (in Thai)
- Charoenporn, N. (2019, 20 October). Interview. (in Thai)
- Department of Cultural Promotion. Ministry of Culture. (2017). **The Purposes of the Study on The Development of Village Cultural Tourism** (2nd Edition). Bangkok: The Printing mill of the War Veterans Organization of Thailand-under Royal Patronage of His majesty the King. (in Thai)
- Kuiarpai, K. (2009). **Cultural tourism: A case study of Ban Luang Nua, Luang Nua Subdistrict, Doi Saket District, Chiang Mai Province**. Dissertations on the Graduate School for Master of Arts, Political Economy Department, Chiang Mai University. (in Thai)
- Nandhavan Na Ayuddhaya, S. (2008). **Cultural Tourism Management by Community approach**. Independent Study-Master of Arts, Department of Political Economy, Graduate School, Chiang Mai University. (in Thai)

Policy Committee, Special Development Zone, Eastern Region. (2018). **Electronic Diagram for Eastern Special Development Zone Development, 2017 - 2022**. Bangkok: Office of the Eastern Special Development Zone Policy Committee. (in Thai)

Thailand's National Strategy for the Year 2018-2037. (2018, 13 October). **The Royal Thai Government Gazette**. Book 135 Chapter 82 a. (in Thai)

The Eastern Economic Corridor Act B.E. 2018. (2018, 14 May). **The Royal Thai Government Gazette**. Book No. 135, Part 34 a. (in Thai)

Tourism Development Division. (2006). **Guidebook for the Quality Assessment on Cultural Attraction Standard**. Bangkok: Tourism Development Division. (in Thai)

คณะผู้เขียน

นายสมเกียรติ พันธธรรม

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

e-mail: somkiat.phantam@gmail.com

ดร. ชิตพล ชัยมะดัน

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131